

ПИТАННЯ ДО ДЕРЖАВНОЇ АТЕСТАЦІЇ

Загальні питання клінічної фармації

1. Визначення понять «хімічна назва», «міжнародна непатентована назва», «торговельна назва» ЛП.
2. Фактори, які впливають на клінічну ефективність ЛП.
3. Клініко-фармакологічна характеристика різних шляхів введення ЛП.
4. Основні фармакокінетичні параметри, їх практичне значення. Захворювання внутрішніх органів, які можуть істотно вплинути на показники фармакокінетики.
5. Анатомо-фізіологічні особливості організму людини в різні вікові періоди (немовлята, діти, підлітки, особи літнього та похилого віку), які впливають на фармакокінетику та фармакодинаміку лікарських засобів.
6. Анатомо-фізіологічні особливості організму жінки в період вагітності, які впливають на фармакокінетику та фармакодинаміку ЛП.
7. Лікарський моніторинг. Фактори, які зумовлюють необхідність проведення лікарського моніторингу.
8. Біодоступність ЛП. Клінічне значення біодоступності. Фактори, які впливають на значення біодоступності.
9. Біоеквівалентні ЛП. Категорії препаратів, для яких здійснюється вивчення біоеквівалентності.
10. Біоеквівалентність. Клінічні методи визначення біоеквівалентності. Терапевтична нееквівалентність ЛП, її причини.
11. Селективність (вибірковість) дії ЛП. Фактори, які впливають на селективність лікарських засобів.
12. Брендний ЛП. Переваги брендів і недоліки генериків.
13. Генеричний ЛП. Вимоги до генеричних ЛП.
14. Критерії ефективності ЛП. Групи критеріїв ефективності.
15. Критерії переносимості ЛП. Групи критеріїв переносимості.
16. Взаємодія ЛП. Види взаємодії. Клінічне значення взаємодії ліків.
17. Фармакодинамічний синергізм і фармакокінетичний синергізм. Можливості його використання в клінічній практиці.
18. Фармакодинамічний антагонізм і фармакокінетичний антагонізм. Шляхи профілактики антагонізму ліків.
19. Фармацевтична взаємодія ліків. Позитивні та негативні сторони.
20. Комбіновані ЛП. Переваги та недоліки комбінованих ЛП.
21. Типи побічних реакцій і ускладнень лікарської терапії.
22. Токсичні ускладнення, які обумовлені абсолютним або відносним передозуванням ЛП, фармакологічними властивостями ЛП.
23. Алергічні реакції, ідіосинкразія, синдром відміни як прояв побічної дії ЛП.
24. Поняття про плацебо. Плацебо-ефектори. Негативні плацебо-ефектори як група ризику розвитку побічної дії ЛП.
25. Вплив ЛП на клініко-лабораторні показники та результати функціональних проб. Можливі механізми впливу та шляхи його профілактики.

26. Лікарський анамнез. Значення збору лікарського анамнезу для раціональної терапії.
27. Комплайєнс. Основні фактори, що впливають на комплайєнс.
28. Фази клінічної апробації, мета та завдання кожного з етапів.

Основи клінічної медицини

29. Симптоми і синдроми атеросклерозу.
30. Симптоми і синдроми стабільної стенокардії напруги.
31. Симптоми і синдроми інфаркту міокарда.
32. Симптоми і синдроми есенціальної артеріальної гіпертензії.
33. Види симптоматичних артеріальних гіпертензій. Особливості клінічних проявів.
34. Відмінності клінічної симптоматики гіпертонічної хвороби I, II та III стадії.
35. Гіпертонічний криз. Відмінності клінічної симптоматики гіпертонічних кризів I та II порядку.
36. Основні симптоми хронічної серцевої недостатності.
37. Основні симптоми порушень ритму серця.
38. Симптоми і синдроми ревматизму (гострої ревматичної лихоманки, хронічної ревматичної хвороби серця).
39. Симптоми і синдроми ревматоїдного артрити.
40. Симптоми і синдроми системного червоного вовчака.
41. Симптоми і синдроми остеоартрозу.
42. Симптоми і синдроми подагри.
43. Симптоми і синдроми остеопорозу.
44. Синдром бронхообструкції, клінічні прояви.
45. Синдром дихальної недостатності, клінічні прояви.
46. Симптоми і синдроми пневмонії.
47. Симптоми і синдроми гострого бронхіту.
48. Симптоми і синдроми хронічного бронхіту.
49. Симптоми і синдроми хронічного обструктивного бронхіту.
50. Симптоми і синдроми бронхіальної астми.
51. Симптоми і синдроми гострого пієлонефриту.
52. Симптоми і синдроми хронічного пієлонефриту.
53. Симптоми і синдроми гострого гломерулонефриту.
54. Симптоми і синдроми хронічного гломерулонефриту.
55. Симптоми і синдроми циститу.
56. Симптоми і синдроми сечокам'яної хвороби.
57. Хронічна ниркова недостатність, основні клінічні прояви.
58. Симптоми і синдроми хронічного атрофічного гастриту (тип А).
59. Симптоми і синдроми хронічного хелікобактер-асоційованого гастриту (тип В).
60. Симптоми і синдроми виразки шлунка.
61. Симптоми і синдроми виразки дванадцятипалої кишки.
62. Симптоми і синдроми хронічного панкреатиту.

63. Симптоми і синдроми хронічного гепатиту.
64. Симптоми і синдроми хронічного холециститу.
65. Синдром портальної гіпертензії, основні клінічні прояви.
66. Симптоми і синдроми цирозу печінки.
67. Симптоми і синдроми жовчнокам'яної хвороби.
68. Симптоми і синдроми залізодефіцитної анемії.
69. Симптоми і синдроми мегалобластної (вітамін В₁₂- і фолієводефіцитної) анемії.
70. Симптоми і синдроми гемолітичної анемії.
71. Симптоми і синдроми інсулінозалежного цукрового діабету.
72. Симптоми і синдроми інсуліннезалежного цукрового діабету.
73. Ускладнення цукрового діабету, основні клінічні прояви.
74. Симптоми і синдроми дифузного токсичного зоба.
75. Симптоми і синдроми гіпотиреозу.
76. Симптоми і синдроми ендемічного зоба.
77. Симптоми і синдроми алергічного риніту та алергічного кон'юнктивіту (полінозів).
78. Симптоми і синдроми кропивниці.
79. Симптоми і синдроми ангіоневротичного набряку.
80. Симптоми і синдроми анафілактичного шоку.
81. Симптоми і синдроми лікарської хвороби.

Клінічна фармакологія

82. Клініко-фармакологічні підходи до лікування атеросклерозу.
83. Клініко-фармакологічні підходи до лікування стабільної стенокардії напруги.
84. Клініко-фармакологічні підходи до лікування інфаркту міокарда.
85. Клініко-фармакологічні підходи до лікування есенціальної артеріальної гіпертензії.
86. Клініко-фармакологічні підходи до лікування симптоматичної артеріальної гіпертензії.
87. Клініко-фармакологічні підходи до лікування гіпертонічних кризів I та II порядку.
88. Клініко-фармакологічні підходи до лікування хронічної серцевої недостатності.
89. Клініко-фармакологічні підходи до лікування ревматизму (гострої ревматичної лихоманки, хронічної ревматичної хвороби серця).
90. Клініко-фармакологічні підходи до лікування ревматоїдного артрити.
91. Клініко-фармакологічні підходи до лікування системного червоного вовчака.
92. Клініко-фармакологічні підходи до лікування остеоартрозу.
93. Клініко-фармакологічні підходи до лікування подагри.
94. Клініко-фармакологічні підходи до лікування остеопорозу.
95. Клініко-фармакологічні підходи до лікування пневмонії.
96. Клініко-фармакологічні підходи до лікування гострого бронхіту.
97. Клініко-фармакологічні підходи до лікування хронічного бронхіту.

98. Клініко-фармакологічні підходи до лікування хронічного обструктивного бронхіту.
99. Клініко-фармакологічні підходи до лікування бронхіальної астми.
100. Клініко-фармакологічні підходи до лікування гострого пієлонефриту.
101. Клініко-фармакологічні підходи до лікування хронічного пієлонефриту.
102. Клініко-фармакологічні підходи до лікування гострого гломерулонефриту.
103. Клініко-фармакологічні підходи до лікування хронічного гломерулонефриту.
104. Клініко-фармакологічні підходи до лікування циститу.
105. Клініко-фармакологічні підходи до лікування сечокам'яної хвороби.
106. Клініко-фармакологічні підходи до лікування хронічної ниркової недостатності.
107. Клінічна фармакологія гіполіпідемічних ЛП.
108. Клінічна фармакологія антиангінальних ЛП групи нітратів.
109. Клінічна фармакологія β -адреноблокаторів.
110. Особливості використання β -адреноблокаторів при ІХС.
111. Особливості використання β -адреноблокаторів при артеріальній гіпертензії.
112. Клінічна фармакологія антагоністів кальцію.
113. Особливості використання антагоністів кальцію при ІХС.
114. Особливості використання антагоністів кальцію при артеріальній гіпертензії.
115. Клінічна фармакологія інгібіторів АПФ.
116. Особливості використання інгібіторів АПФ при артеріальній гіпертензії та хронічній серцевій недостатності.
117. Клінічна фармакологія діуретиків.
118. Особливості використання діуретиків при артеріальній гіпертензії та хронічній серцевій недостатності.
119. Клінічна фармакологія серцевих глікозидів.
120. Клінічна фармакологія антикоагулянтів і антиагрегантів.
121. Клінічна фармакологія стероїдних протизапальних ЛП.
122. Клінічна фармакологія нестероїдних протизапальних ЛП.
123. Клінічна фармакологія базисних протизапальних ЛП, у тому числі ЛП, що пригнічують проліферацію сполучної тканини.
124. Клінічна фармакологія коректорів метаболізму сполучної тканини.
125. Клінічна фармакологія препаратів урикозуричної дії.
126. Клінічна фармакологія ЛП, що впливають на структуру та мінералізацію кісткової тканини.
127. Принципи раціональної антибіотикотерапії захворювань органів дихальної системи.
128. Клінічна фармакологія бронходилататорів.
129. Клінічна фармакологія інгаляційних глюкокортикостероїдів.
130. Клінічна фармакологія стабілізаторів мембран опасистих клітин.
131. Клінічна фармакологія відхаркувальних засобів і муколітиків.
132. Принципи раціональної антибіотикотерапії захворювань органів сечовидільної системи.
133. Особливості застосування імунодепресантів для лікування імунозапальних захворювань нирок.

134. Вплив функціонального стану нирок на клінічну ефективність ЛП.
135. Зміни фармакодинаміки та фармакокінетики ЛП при хронічній нирковій недостатності.
136. Клініко-фармакологічні підходи до лікування хронічного атрофічного гастриту (тип А).
137. Клініко-фармакологічні підходи до лікування хронічного хелікобактер-асоційованого гастриту (тип В).
138. Клініко-фармакологічні підходи до лікування виразки шлунка.
139. Клініко-фармакологічні підходи до лікування виразки дванадцятипалої кишки.
140. Клініко-фармакологічні підходи до лікування хронічного панкреатиту.
141. Клініко-фармакологічні підходи до лікування хронічного гепатиту.
142. Клініко-фармакологічні підходи до лікування хронічного холециститу.
143. Клініко-фармакологічні підходи до лікування портальної гіпертензії.
144. Клініко-фармакологічні підходи до лікування цирозу печінки.
145. Клініко-фармакологічні підходи до лікування жовчнокам'яної хвороби.
146. Клініко-фармакологічні підходи до лікування залізодефіцитної анемії.
147. Клініко-фармакологічні підходи до лікування мегалобластної (вітамін В₁₂- і фолієводефіцитної) анемії.
148. Клініко-фармакологічні підходи до лікування інсулінозалежного цукрового діабету.
149. Клініко-фармакологічні підходи до лікування інсуліннезалежного цукрового діабету.
150. Клініко-фармакологічні підходи до лікування ускладнень цукрового діабету.
151. Клініко-фармакологічні підходи до лікування дифузного токсичного зоба.
152. Клініко-фармакологічні підходи до лікування гіпотиреозу.
153. Клініко-фармакологічні підходи до лікування ендемічного зоба.
154. Клініко-фармакологічні підходи до лікування алергічного риніту та алергічного кон'юнктивіту (полінозів).
155. Клініко-фармакологічні підходи до лікування кропивниці.
156. Клініко-фармакологічні підходи до лікування ангіоневротичного набряку.
157. Клініко-фармакологічні підходи до лікування анафілактичного шоку.
158. Клініко-фармакологічні підходи до лікування лікарської хвороби.
159. Антихелікобактерна терапія. Схеми ерадикації Н. рулогі і клініко-фармакологічна характеристика ЛП, які входять у ці схеми.
160. Клінічна фармакологія антацидів.
161. Клінічна фармакологія блокаторів Н₂-рецепторів до гістамину та селективних М₁-блокаторов.
162. Клінічна фармакологія інгібіторів протонної помпи.
163. Клінічна фармакологія антидіарейних ЛП.
164. Клінічна фармакологія проносних ЛП.
165. Вплив функціонального стану шлунка на клінічну ефективність ЛП.
166. Клінічна фармакологія поліферментних ЛП.
167. Клінічна фармакологія жовчогінних ЛП.
168. Клінічна фармакологія гепатопротекторів.
169. Клінічна фармакологія ЛП для етіотропного лікування захворювань печінки.

170. Зміни фармакокінетики та фармакодинаміки ЛПІ при захворюваннях печінки.
171. Вплив функціонального стану печінки на клінічну ефективність ЛПІ.
172. Клінічна фармакологія препаратів заліза.
173. Клінічна фармакологія препаратів інсуліну.
174. Клінічна фармакологія пероральних гіпоглікемізуючих ЛПІ.
175. Клінічна фармакологія препаратів гормонів щитовидної залози, анти-тиреоїдних ЛПІ, препаратів йоду.
176. Клінічна фармакологія антигістамінних ЛПІ.
177. Клінічна фармакологія топічних протиалергічних ЛПІ.
178. Критерії ефективності лікування атеросклерозу та безпеки лікарської терапії.
179. Критерії ефективності лікування стабільної стенокардії напруги та безпеки лікарської терапії.
180. Критерії ефективності лікування інфаркту міокарда та безпеки лікарської терапії.
181. Критерії ефективності лікування есенціальної артеріальної гіпертензії та безпеки лікарської терапії.
182. Критерії ефективності лікування симптоматичної артеріальної гіпертензії та безпеки лікарської терапії.
183. Критерії ефективності лікування гіпертонічних кризів I та II порядку та безпеки лікарської терапії.
184. Критерії ефективності лікування хронічної серцевої недостатності та безпеки лікарської терапії.
185. Критерії ефективності лікування ревматизму (гострої ревматичної лихоманки, хронічної ревматичної хвороби серця) і безпеки лікарської терапії.
186. Критерії ефективності лікування ревматоїдного артриту та безпеки лікарської терапії.
187. Критерії ефективності лікування системного червоного вовчака та безпеки лікарської терапії.
188. Критерії ефективності лікування остеоартрозу та безпеки лікарської терапії.
189. Критерії ефективності лікування подагри та безпеки лікарської терапії.
190. Критерії ефективності лікування остеопорозу та безпеки лікарської терапії.
191. Критерії ефективності лікування пневмонії та безпеки лікарської терапії.
192. Критерії ефективності лікування гострого бронхіту та безпеки лікарської терапії.
193. Критерії ефективності лікування хронічного бронхіту та безпеки лікарської терапії.
194. Критерії ефективності лікування хронічного обструктивного бронхіту та безпеки лікарської терапії.
195. Критерії ефективності лікування бронхіальної астми та безпеки лікарської терапії.
196. Критерії ефективності лікування гострого пієлонефриту та безпеки лікарської терапії.
197. Критерії ефективності лікування хронічного пієлонефриту та безпеки лікарської терапії.

198. Критерії ефективності лікування гострого гломерулонефриту та безпеки лікарської терапії.
199. Критерії ефективності лікування хронічного гломерулонефриту та безпеки лікарської терапії.
200. Критерії ефективності лікування циститу та безпеки лікарської терапії.
201. Критерії ефективності лікування сечокам'яної хвороби та безпеці лікарської терапії.
202. Критерії ефективності лікування хронічної ниркової недостатності та безпеки лікарської терапії.
203. Критерії ефективності лікування хронічного атрофічного гастриту (тип А) і безпеки лікарської терапії.
204. Критерії ефективності лікування хронічного хелікобактер-асоційованого гастриту (тип В) і безпеки лікарської терапії.
205. Критерії ефективності лікування виразки шлунка та безпеки лікарської терапії.
206. Критерії ефективності лікування виразки дванадцятипалої кишки та безпеки лікарської терапії.
207. Критерії ефективності лікування хронічного панкреатиту та безпеки лікарської терапії.
208. Критерії ефективності лікування хронічного гепатиту та безпеки лікарської терапії.
209. Критерії ефективності лікування хронічного холециститу та безпеки лікарської терапії.
210. Критерії ефективності лікування портальної гіпертензії та безпеки лікарської терапії.
211. Критерії ефективності лікування цирозу печінки та безпеки лікарської терапії.
212. Критерії ефективності лікування жовчнокам'яної хвороби та безпеки лікарської терапії.
213. Критерії ефективності лікування залізодефіцитної анемії та безпеки лікарської терапії.
214. Критерії ефективності лікування мегалобластної (вітамін В₁₂- і фолієводефіцитної) анемії та безпеці лікарської терапії.
215. Критерії ефективності лікування інсулінозалежного цукрового діабету та безпеки лікарської терапії.
216. Критерії ефективності лікування інсуліннезалежного цукрового діабету та безпеки лікарської терапії.
217. Критерії ефективності лікування дифузного токсичного зоба та безпеки лікарської терапії.
218. Критерії ефективності лікування гіпотиреозу та безпеки лікарської терапії.
219. Критерії ефективності лікування ендемічного зоба та безпеки лікарської терапії.
220. Критерії ефективності лікування алергічного риніту та алергічного кон'юнктивіту (полінозів) і безпеки лікарської терапії.
221. Критерії ефективності лікування кропивниці та безпеки лікарської терапії.

222. Критерії ефективності лікування ангіоневротичного набряку та безпеки лікарської терапії.

223. Критерії ефективності лікування анафілактичного шоку та безпеки лікарської терапії.

224. Критерії ефективності лікування лікарської хвороби та безпеки лікарської терапії.

Фармацевтична опіка під час відпуску безрецептурних ЛП

225. Фармацевтична опіка як відповідальність фармацевта за безпеку та ефективність терапії ЛП.

226. Визначення поняття, основні положення сучасної концепції самолікування.

227. Рецептурні та безрецептурні лікарські препарати. Критерії, на підставі яких ЛП відносять до категорії рецептурних або безрецептурних.

228. Практичні функції провізора, які необхідні для здійснення фармацевтичної опіки.

229. Фармацевтична опіка при симптоматичному лікуванні печії. Алгоритм вибору оптимального безрецептурного ЛП, лікарської форми та шляху введення.

230. Фармацевтична опіка при симптоматичному лікуванні закріпу. Алгоритм вибору оптимального безрецептурного ЛП, лікарської форми та шляху введення.

231. Фармацевтична опіка при симптоматичному лікуванні діареї. Алгоритм вибору оптимального безрецептурного ЛП, лікарської форми та шляху введення.

232. Фармацевтична опіка при симптоматичному лікуванні метеоризму. Алгоритм вибору оптимального безрецептурного ЛП, лікарської форми та шляху введення.

233. Фармацевтична опіка при симптоматичному лікуванні дисбактеріозу. Алгоритм вибору оптимального безрецептурного ЛП, лікарської форми та шляху введення.

234. Фармацевтична опіка при симптоматичному лікуванні тривожних станів. Алгоритм вибору оптимального безрецептурного ЛП, лікарської форми та шляху введення.

235. Фармацевтична опіка при симптоматичному лікуванні астенії. Алгоритм вибору оптимального безрецептурного ЛП, лікарської форми та шляху введення.

236. Фармацевтична опіка при симптоматичному лікуванні інсомнії. Алгоритм вибору оптимального безрецептурного ЛП, лікарської форми та шляху введення.

237. Фармацевтична опіка при симптоматичному лікуванні травматичних поразок шкірних покривів (порізи, садна, подряпини, опіки, обмороження). Алгоритм вибору оптимального безрецептурного ЛП, лікарської форми та шляху введення.

238. Фармацевтична опіка при симптоматичному лікуванні інфекційних поразок шкірних покривів (герпес губ, акне, поверхневі мікози) і себореї. Алгоритм вибору оптимального безрецептурного ЛП, лікарської форми та шляху введення.

239. Фармацевтична опіка при симптоматичному лікуванні педикульозу та корости. Алгоритм вибору оптимального безрецептурного ЛП, лікарської форми та шляху введення.

240. Фармацевтична опіка пацієнтів з варикозним розширенням вен нижніх кінцівок. Алгоритм вибору оптимального безрецептурного ЛП, лікарської форми та шляху введення.

241. Фармацевтична опіка пацієнтів з гемороєм. Алгоритм вибору оптимального безрецептурного ЛП, лікарської форми та шляху введення.

242. Фармацевтична опіка при симптоматичному лікуванні кашлю. Алгоритм вибору оптимального безрецептурного ЛП, лікарської форми та шляху введення.

243. Фармацевтична опіка при симптоматичному лікуванні та профілактики риніту. Алгоритм вибору оптимального безрецептурного ЛП, лікарської форми та шляху введення.

244. Фармацевтична опіка при симптоматичному лікуванні болю в горлі. Алгоритм вибору оптимального безрецептурного ЛП, лікарської форми та шляху введення.

245. Фармацевтична опіка при симптоматичному лікуванні лихоманки. Алгоритм вибору оптимального безрецептурного ЛП, лікарської форми та шляху введення.

246. Фармацевтична опіка при виборі безрецептурного ЛП для профілактики простудних захворювань.

247. Фармацевтична опіка при симптоматичному лікуванні суглобового та м'язового болю. Алгоритм вибору оптимального безрецептурного ЛП, лікарської форми та шляху введення.

248. Фармацевтична опіка при симптоматичному лікуванні болю голови. Алгоритм вибору оптимального безрецептурного ЛП, лікарської форми та шляху введення.

249. Фармацевтична опіка при відпуску безрецептурних ЛП для профілактики та симптоматичного лікування вітамінної недостатності.

250. Фармацевтична опіка осіб літнього та похилого віку. Алгоритм вибору оптимального безрецептурного ЛП, лікарської форми та шляху введення для симптоматичного лікування.

251. Особливості застосування безрецептурних препаратів у вагітних і жінок в період лактації. Алгоритм вибору оптимального безрецептурного ЛП, лікарської форми та шляху введення.

252. Фармацевтична опіка дітей у різні періоди розвитку (немовлят, підлітків). Алгоритм вибору оптимального безрецептурного ЛП, лікарської форми та шляху введення для симптоматичного лікування.

253. Клініко-фармацевтичні аспекти взаємодії ЛП з їжею. Шляхи профілактики негативних проявів взаємодії.

254. Клініко-фармакологічні аспекти застосування алкоголю в медицині та особливості його взаємодії з ЛП інших фармакологічних груп.

ПРАКТИЧНІ НАВИЧКИ

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен вміти:

1. Дотримуватися правил фармацевтичної етики та деонтології; вирішувати комплекс задач, що пов'язані з взаємовідношеннями між лікарем та хворим.
2. Ідентифікувати відомі лікарські засоби за допомогою міжнародної, торгової, хімічної назви щодо їх віднесення до певної фармакологічної та фармакотерапевтичної групи.
3. Користуватися нормативною і довідковою літературою по лікарських препаратах.
4. Визначати необхідні для порівняння характеристики лікарських препаратів та проводити порівняльну характеристику лікарських засобів з урахуванням хімічної будови, механізму дії та фармакологічних властивостей на підставі даних літературою та супроводжуючої документації.
5. Здійснювати збір лікарського анамнезу у хворого.
6. Здійснювати разом з лікарем в конкретній клінічній ситуації вибір оптимальних лікарських препаратів в кожній фармакологічній групі, їх лікарської форми, дози та шляхів введення враховуючи особливості їх фармакодинаміки та фармакокінетики, їх взаємодії з одночасно або раніш призначеними ліками, їжею та ін.
7. На ґрунті клінічного діагнозу, враховуючи індивідуальні особливості хворого (стать, вік, наявність супутніх захворювань) здійснювати аналіз листів лікарських призначень та їх корекцію.
8. Визначати взаємозв'язок фізико-хімічних властивостей з фармакокінетичними та фармакологічними параметрами лікарських засобів (біодоступність, шлях уведення, можливість проникнення через гісто-гематичні бар'єри тощо).
9. Враховуючи фармакологічні властивості ліків та особливості клінічної патології, визначати основні види можливої взаємодії (фізичної, хімічної, фармакологічної, фармакодинамічної) лікарських препаратів для оптимізації комбінованої терапії. Виявляти несумісність лікарських препаратів за їх фізико-хімічними фармакологічними та біофармацевтичними властивостями.
10. Здійснювати в разі необхідності разом з лікарем заміну одного лікарського препарату іншим.
11. Визначати модулюючий вплив їжі на фармакокінетичні та фармакологічні властивості лікарських засобів (час та кількість всмоктування, тривалість дії, шлях виведення, можливість прояву небажаної дії та ін.).
12. Визначати переваги та недоліки тієї чи іншої лікарської форми конкретних лікарських препаратів різних фармакологічних груп з урахуванням біофармацевтичних, фармакокінетичних та фармакологічних особливостей лікарського засобу, а також анатоμο-фізіологічних особливостей хворого (вік, стать, фізичний стан та ін.).
13. Враховуючи індивідуальні особливості людини (вік, стать, маса тіла, важкість захворювання, суміжна патологія та ін.) розраховувати разові, добові та курсові дози з використанням нормативної документації.

14. Інтерпретувати вказівки лікаря, що стосуються можливої взаємодії лікарських препаратів, призначених хворому враховуючи історію розвитку хвороби, клінічний діагноз, стан хворого та результати його лабораторних аналізів.

15. Здійснювати консультації хворих та лікарів з питань використання лікарських препаратів.

16. Визначати серед відвідувачів аптеки категорію осіб, що вимагають обов'язкової консультації лікаря та осіб, у яких можливе проведення самолікування.

17. Надавати рекомендації щодо вибору безрецептурних лікарських засобів для симптоматичного лікування:

- печії
- закрепу
- діареї
- метеоризму
- дисбіозу
- нежиті
- болю в горлі
- кашлю
- підвищеної температури тіла
- головного болю
- болю в м'язах
- болю в суглобах
- астенії
- інсомнії
- тривожних станів
- місцевих порушень кровообігу
- травматичних уражень шкіри (опіків, обморожень, порізів, саден, забиття, подряпин)
- інфекційних уражень шкіри (акне, герпес, мікози), а також профілактики застуди.

18. Здійснювати фармацевтичну опіку пацієнтів, консультувати лікарів та хворих з питань раціонального використання безрецептурних препаратів різних фармакологічних груп: прояви клінічної дії, спосіб і час приймання, взаємодія з їжею та ін.

19. Інформувати лікарів про всі випадки нераціонального вживання лікарських засобів.

20. Заповнювати форму реєстрації побічної дії.

КРИТЕРІЇ ДЕРЖАВНОЇ АТЕСТАЦІЇ

Державний екзамен з клінічної фармації та фармацевтичної опіки проводиться в усній формі у складі Комплексного державного іспиту „Фармацевтична хімія, фармакогнозія та клінічна фармація”.

Кожний білет складається з трьох питань. Третє питання – з клінічної фармації.

Шкала оцінювання: національна та ECTS (Європейська система трансферу оцінок. англ. *European Community Course Credit Transfer System*)

Оцінка А, В, С, D, Е виставляється лише студентам, які виконали завдання білету Державної атестації згідно наведеним нижче критеріям. Кількість балів з відповіді, яка нарахована студентам, конвертується у 4-бальну шкалу таким чином:

Сума в балах	Оцінка за національною шкалою	Вимоги до відповіді
90-100 А	відмінно	виконано правильно і в повному обсязі
84-89 В	добре	виконано правильно в достатньому обсязі
75-83 С		виконано з несуттєвими помилками в достатньому обсязі
68-74 D	задовільно	виконано з суттєвими помилками в достатньому обсязі
61-67 Е		виконано з суттєвими помилками в обмеженому обсязі
35-60 F	незадовільно з можливістю повторного складання	невиконано, відповідь має грубі помилки, обсяг недостатній
1-34 FX	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	невиконано

ЗРАЗОК БІЛЕТУ ДО ДЕРЖАВНОЇ АТЕСТАЦІЇ

В аптеку звернувся відвідувач з рецептом на «Глімепірид»:

Rp.: Tab. Glimperidi 0,002 № 10
D. S. По 2 табл. 2 рази на добу за 30-60 хвилин
до прийому їжі

Одночасно він попросив відпустити йому препарати «Трисептол» і «Вока-септ» для лікування болю в горлі внаслідок застуди.

Прокоментуйте ситуацію, що склалася, і виконайте наступні завдання:

A) Вкажіть основні симптоми і синдроми цукрового діабету II типу та клініко-фармакологічні підходи до його лікування.

B) У рамках фармацевтичної опіки визначте підходи до вибору і раціонального застосування лікарського препарату для лікування болю в горлі у даного відвідувача.

C) Поясніть відвідувачу, які наслідки можуть виникнути при одночасному прийомі глібенкламіду з препаратами «Трисептол», «Вокасепт».

ПЕРЕЛІК ПРЕПАРАТІВ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ДЕРЖАВНОЇ АТЕСТАЦІЇ

1. Адеметіонін	41. Верошпірон
2. Азитроміцин	42. Віброцил гель
3. Актиферин	43. Вітрум із залізом
4. Актрапід	44. Вольтарен
5. Алергоділ	45. Вугілля активоване медичне
6. Алопуринол	46. Гастромакс
7. Алтемікс	47. Геделікс
8. Альгінати	48. Гентаміцин
9. Альмагель	49. Гептрал
10. Альмагель-НЕО	50. Гіно-тардиферон
11. Алюмінію гідроксид	51. Глауцину гідрохлорид
12. Алюмінію гідроксид + магнію гідроксид	52. Глібенкламід
13. Алюмінію фосфат	53. Глутаргін
14. Амброксол	54. Глюкозаміну гідрохлорид
15. Амільметакрезол	55. Грипекс
16. Амлодипін	56. Декаметоксин
17. Амоксиклав	57. Декстрометорфан
18. Амоксицилін	58. Денебол-гель
19. Апізартрон	59. Дигоксин
20. Атенолол	60. Диклофен гель
21. Аторвастатин	61. Диклофенак
22. Атусин	62. Діосмектит
23. Аугментин	63. Доксазозин
24. Ацетилсаліцилова кислота	64. Доксиламін
25. Ацетилцистеїн	65. Доксидиклін
26. Ацидин-пепсин	66. Еналаприл
27. АЦЦ	67. Ефірна олія
28. Беклометазон	68. Ібупрофен
29. Беконазе	69. Індовазин
30. Бекотид	70. Індометацин
31. Бен-Гей	71. Кальцію карбонат
32. Бісакодил	72. Кальцію карбонат + магнію карбонат
33. Бісептол	73. Капозид
34. Бісопролол	74. Каптоприл
35. Блемарен	75. Карбоцистеїн
36. Бромгексин	76. Карведилол
37. Бутамірату цитрат	77. Карловарська сіль
38. Вазелінова олія	78. Квамател-міні
39. Валеріана лікарська	79. Кларитроміцин
40. Верапаміл	80. Клофелін

81. Колдрекс
82. Колдфлю
83. Кора жостеру
84. Кора крушини
85. Кромоглін
86. Кромогліцієва кислота
87. Кропива собача
88. Ксилометазолін
89. Лазикс
90. Лазолван
91. Лактобактерії
92. Лактулоза
93. Листя сени
94. Лібексин
95. Лізиноприл
96. Лозартан
97. Лоперамід
98. Маалокс
99. Магнію гідроксид
100. Магнію карбонат
101. Магнію трисилікат
102. Макрогол
103. Мезим
104. Мелатонін
105. Мерказоліл
106. Метамізол натрію
107. Метилкремнієва кислота
108. Метоклопрамід
109. Метопролол
110. Мілістан мультисимптомний
111. Молсидомін
112. Назол
113. Насіння подорожника
114. Настоянка піону
115. Натрію пікосульфат
116. Натрію хлорид
117. Німесулід
118. Нітрогліцерин
119. Нітроксолін
120. Нітронг форте
121. Ніфедипін
122. Ніфуроксазид
123. Норваск
124. Норфлуксацин
125. Омепразол
126. Панадол
127. Парацетамол
128. Периндоприл
129. Піносол
130. Повідон-йод
131. Преднізолон
132. Преноксдіазин
133. Проспан
134. Ранігаст
135. Ранітидин
136. Ренні
137. Реосорбілакт
138. Розчин йоду спиртовий
139. Салін
140. Сальбутамол
141. Санорин
142. Солпадеїн
143. Спазмалгон
144. Спірива
145. Стрепсілс
146. Суматриптан
147. Сустанк форте
148. Тера-флю
149. Тетризолін
150. Тіотропію бромід
151. Фамотидин
152. Фармацитрон
153. Фастум-гель
154. Фенілефрин
155. Фероплект
156. Флемоксин
157. Фліксотид
158. Флутиказон
159. Флюколд
160. Фозиноприл
161. Фосфалюгель
162. Фуросемід
163. Хлоргексидин
164. Хлорофіліпт
165. Хондроїтину сульфат
166. Хондроксид
167. Целекоксиб
168. Церукал
169. Цефтріаксон
170. Ципрофлоксацин

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Державний формуляр лікарських засобів / М-во охорони здоров'я України, Центр. формуляр. комітет, Держ. експерт. центр. — К., 2015. — Вип. 7.
2. Зупанец І.А. Фармацевтическая опека : атлас / І.А. Зупанец, В.П. Черных, С.Б. Попов и др. ; под ред. И.А. Зупанца, В.П. Черныха. — Киев : Фармацевт Практик, 2007. — 146 с.
3. Клинические испытания лекарств / В.И. Мальцев, Т.К. Ефимцева, Ю.Б. Белоусов, В.Н. Коваленко, А.Г. Румянцев, А.П. Викторов, И.А. Зупанец и др. ; под ред. В.И. Мальцева, Т.К. Ефимцевой, Ю.Б. Белоусова, В.Н. Коваленко. — 2-е изд., перераб. и доп. — Киев : Морион, 2006. — 456 с.
4. Клінічна фармакологія : підруч. для студ. вищ. навч. закл. : у 2 т. / С.В. Нальотов, І.А. Зупанець, Т.Д. Бахтеева та ін. ; за ред. І.А. Зупанця, С.В. Нальотова, О.П. Вікторова. — Х.: Вид-во НФаУ : Золоті сторінки, 2007. — Т. 1. — 348 с.; Т. 2. — 312 с.
5. Клінічна фармакологія : підручник / О.Я. Бабак, О.М. Біловола, Н.П. Безугла, В.І. Волков, І.А. Зупанець ; за ред. О.Я. Бабака, О.М. Біловола, І.С. Чекмана. — 2-е вид., перероб. та доп. — К. : Медицина, 2010. — 776 с.
6. Клиническая фармакология : учебник / под ред. О.Я. Бабака, А.Н. Беловола, И.С. Чекмана. — Киев : ВСИ "Медицина", 2012. — 728 с. (серед авт. кол. І.А. Зупанець) (утвержден МОЗ України).
7. Клінічна фармація : підручник / І.А. Зупанець, В.П. Черних, І.Г. Купновицька та ін. ; за ред. В.П. Черниха, І.А. Зупанця, І.Г. Купновицької. — Х. : Вид-во НФаУ : Золоті сторінки, 2013. — 912 с. (затверджений МОНМС України, лист № 1/11-6546 від 22.07.2011 р.).
8. Клінічна фармація (фармацевтична опіка): підруч. для студ. вищ. мед. (фармац.) навч. закл. / І.А. Зупанець, В.П. Черних, Т.С. Сахарова, С.Б. Попов, Н.П. Безугла, Є.Ф. Грінцов, С.В. Місюрьова, Н.В. Бездітко та ін. — Харків: НФаУ : Золоті сторінки, 2011. — 704 с.
9. Клінічна фармація : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / І.А. Зупанець, І.С. Чекман, С.Б. Попов та ін. ; під ред. І.А. Зупанця, І.С. Чекмана. — Х. : Вид-во НФаУ : Золоті сторінки, 2009. — 176 с.
10. Клінічні лабораторні методи дослідження / І.А. Зупанець, В.Ф. Москаленко, С.В. Місюрьова та ін. ; за ред. І.А. Зупанця, В.Ф. Москаленка. — 2-ге вид. перероб. і доп. — Х. : Вид-во НФаУ: Золоті сторінки, 2001. — 178 с.
11. Компендиум 2014 – лекарственные препараты / В.Н. Коваленко, С.В. Сур, И.А. Зупанец и др.; под ред. В.Н. Коваленко. — К.: Морион, 2012. — 2448 с.
12. Лекарственные препараты Украины / М-во здравоохранения Украины, Нац. фармац. ун-т ; авт. кол. : А.Н. Беловол, В.А. Георгиянц, О.М. Гладченко и др. ; под ред. В.П. Черных, И.А. Зупанца. — Харьков : Изд-во НФаУ : Золотые страницы, 2005. — 512 с.
13. Наказ МОЗ № 875 від 10.10.2013 р. «Про затвердження протоколів провізора (фармацевта) при відпуску безрецептурних лікарських засобів».

14. Наказ МОЗ України від 18.05.2015 № 283 "Про затвердження Переліку лікарських засобів, дозволених до застосування в Україні, які відпускаються без рецептів з аптек та їх структурних підрозділів".
15. Наказ МОЗ України від 13.09.2010 р. №769 «Про затвердження концепції розвитку фармацевтичного сектора галузі охорони здоров'я України на 2011–2020 роки».
16. Наказ МОЗ України від 27.12. 2006 р. №898 «Про затвердження Порядку здійснення нагляду за побічними реакціями лікарських засобів, дозволених до медичного застосування».
17. Накази МОЗ України, База стандартів медичної допомоги в Україні, http://www.moz.gov.ua/ua/portal/register_standardsomedicalaid/
18. Основи внутрішньої медицини : підруч. для студ. вищ. мед. навч. закладів. Т.1 / В.Г. Передерій, С.М. Ткач. – Вінниця : Нова книга, 2009. – 640 с.
19. Основи внутрішньої медицини [Текст] : підруч. для студ. вищ. мед. навч. закладів. Т. 2 / В.Г. Передерій, С.М. Ткач. – Вінниця : Нова книга, 2009. – 784 с.
20. Передерій В. Г. Основи внутрішньої медицини : підручник. Т. 3. Диференціальний діагноз і ведення хворих у клініці внутрішньої медицини. Гострі та невідкладні стани у клініці внутрішньої медицини / В. Г. Передерій, С. М. Ткач. - Вінниця : Нова Книга. - 2010. - 1006 с.
21. Основи клінічної медицини : підручник / М.І. Швед, М.А. Андрейчин, Н.В. Пасеченко [та ін.] ; за ред. М.І. Шведа. — Тернопіль: ТДМУ, 2008. — 796 с.
22. Основи клінічної медицини: симптоми та синдроми в практичній фармації : навч. посіб. / І.А. Зупанець, С.Б. Попов, Ю.С. Рудик [та ін.]; за ред. В.П. Черних, І.А. Зупанця. — Х. : Золоті сторінки, 2010. — 92 с.
23. Основы рационального применения лекарств и фармацевтической опеки в акушерско-гинекологической практике / А.В. Зайченко, О.И. Шевченко, А.П. Викторов, А.В. Сторчак ; под ред. И.А. Зупанца, О.В. Грищенко. – Харьков : Золотые страницы, 2003. – 204 с.
24. От субстанции к лекарству : учебное пособие / П.А. Безуглый, В.В. Болотов, И.С. Грищенко и др. ; под ред. В.П. Черных. – Харьков : Изд-во НФаУ : Золотые страницы, 2005. – 1244 с.
25. ОТС™: ответственное самолечение / под ред. И.А. Зупанца, И.С. Чекмана. – 6-е изд., перераб. и доп. – Киев : Фармацевт Практик, 2010. – 207 с.
26. Фармацевтична енциклопедія / Н.М. Авраменко, Ю.М. Азаренко, Л.М. Алексеева та ін. ; за ред. В.П. Черних. — 2-ге вид., доп. – Киев : Морион, 2010. – 1632 с.: іл. 16с.

Допоміжна

27. Атлас клинической гастроэнтерологии / А. Форбс, Дж.Дж. Мисевич, К.К. Комптон [и др.] ; перевод с англ. под ред. В.Г. Передерия. — М. : РИД ЭЛСВИВЕР, 2010. — 389 с.
28. Астахова А.В. Неблагоприятные побочные реакции и контроль безопасности / А.В. Астахова, В.К. Лепяхин. — 2-е изд., испр. и доп. — М. : Эксмо, 2008. — 256 с.

29. Гребенев А.Л. Пропедевтика внутренних болезней : учебник / А.Л. Гребенев. — М. : Медицина, 2001. — 592 с.
30. Деримедведь Л.В., Перцев И.М., Шуванова Е.В., Зупанец И.А. Взаимодействие лекарств и эффективность фармакотерапии. — Х.: Мегаполис, 2002. — 784 с.
31. Дрогвоз С.М., Гудзенко А.П., Бутко Я.А., Дрогвоз В.В. Побочное действие лекарств: учебник-справочник. — Х.: «СИМ», 2010 — 480 с.
32. Здоров'я та охорона здоров'я населення України: європейський вимір (атлас) / за заг. ред. чл.-кор. НАМН України, проф. В.Ф. Москаленка. — К., 2009. — 240 с.
33. Клиническая фармакология : учеб. / под ред. В.Г. Кукеса. — 4-е изд., перераб. и доп. — М. : ГЭОТАР-Медиа, 2008. — 1056 с.
34. Клінічна нефрологія / за ред. Л.А. Пирога, М.А. Романенко. — К. : Здоров'я, 2004. — 528 с.
35. Кукес В.Г. Клиническая фармакология и фармакотерапия / под ред. В.Г. Кукеса, А.К. Стародубцева. — М. : ГЭОТАР-Медиа, 2006. — 640 с.
36. Михайлов И.Б. Клиническая фармакология. — С.-Пб.: Фолиант, 2002.—520 с.
37. Неблагоприятные побочные эффекты лекарственных средств / А.Б. Зборовский, И.Н. Тюренков, Ю.Б. Белоусов. — М. : ООО «Медицинское информационное агентство», 2008. — 656 с.
38. Основы кардиологии: принципы и практика / под ред. Клива Розендорфа. — 2-е изд. — Львов: Медицина світу, 2007. — 1064 с.
39. Остеоартроз: консервативная терапия : монография / Н.А. Корж, А.Н. Хвисюк, Н.В. Дедух и др. ; под ред. Н.А. Коржа, Н.В. Дедух, И.А. Зупанца. — Харьков : Золотые страницы, 2007. — 424 с.
40. Остеопороз: эпидемиология, клиника, диагностика, профилактика и лечение / под ред. Н.А. Коржа, В.В. Поворознюка, Н.В. Дедух, И.А. Зупанца. — Харьков : Золотые страницы, 2002. — 650 с.
41. Рациональная фармакотерапия аллергических заболеваний : рук. для практикующих врачей / Р.М. Хаитов, Н.И. Ильина, Т.В. Латышева [и др.] ; под общ. ред. Р.М. Хаитова. — М. : Литтера, 2004. — 874 с.
42. Рациональная фармакотерапия в нефрологии : рук. для практикующих врачей / Н.А. Мухин, Л.В. Козловская Е.М. Шилов [и др.] ; под общ. ред. Н.А. Мухина. — М. : Литтера, 2006. — 896 с.
43. Рациональная фармакотерапия заболеваний органов дыхания : рук. для практикующих врачей / А.Г. Чучалин, С.Н. Авдеев, В.В. Архипов [и др.] ; под общ. ред. А.Г. Чучалина. — М. : Литтера, 2004. — 874 с.
44. Рациональная фармакотерапия заболеваний органов пищеварения : рук. для практикующих врачей / В.Т. Ивашкин, Т.Л. Лапина [и др.] ; под общ. ред. В.Т. Ивашкина. — М. : Литтера, 2003. — 1046 с.
45. Рациональная фармакотерапия заболеваний эндокринной системы и нарушений обмена веществ : рук. для практикующих врачей / И.И. Дедов, Г.А. Мельниченко, Е.Н. Андреева [и др.] ; под общ. ред. И.И. Дедова. — М. : Литтера, 2006. — 1080 с.

46. Рациональная фармакотерапия ревматических заболеваний : рук. для практикующих врачей / В.А. Насонова, Е.Л. Насонов, Р.Т. Алекперов [и др.] ; под общ. ред. В.А. Насоновой. — М. : Литтера, 2003. — 507 с.
47. Рациональная фармакотерапия сердечно-сосудистых заболеваний : рук. для практикующих врачей / Е.И. Чазов, Ю.Н. Беленков, Е.О. Борисова [и др.] ; под общ. ред. Е.И. Чазова. — М. : Литтера, 2005. — 972 с.
48. Руководство по кардиологии / под ред. В.Н. Коваленко. — К. : МОРИОН, 2008. — 1424 с.
49. Руководство по медицине: Диагностика и терапия / под ред. Р. Баркоу и Э. Флетчера : в 2 т. — М. : Мир, 1997. — Т.1. — 868 с. ; Т.2. — 872 с.
50. Семіотика і діагностика внутрішніх хвороб (фізичні методи обстеження) / за заг. ред. В.М. Василюка. — 2-ге вид., перероб. і доп. — Тернопіль : ТДМУ, 2005. — 460 с.
51. Серцево-судинні захворювання / за ред. В.М. Коваленка та М.І. Лутая // Довідник «VADEMECUM info ДОКТОР «Кардіолог». — К. : ТОВ «Здоров'я України», 2005. — 542 с.
52. Стандарти якості аптечних послуг. Належна аптечна практика / Міжнар. фармац. федерація (International Pharmaceutical Federation) / за ред. В.Т. Чумака. — К. : Моріон, 2009.
53. Фармацевтический сектор: фармаконадзор за лекарственными препаратами для человека / под ред. А.В. Стефанова (пред. редкол.) и др. ; авт.-сост. Н.А. Ляпунов, Л.И. Ковтун, Е.П. Безуглая и др. — К. : Морион, 2003. — 216 с.
54. Фармацевтичні та медико-біологічні аспекти ліків. Навчальний посібник / За ред. І.М. Перцева. Видання друге, перероблене та доповнене. — Вінниця : Нова книга, 2007. — 728 с.
55. Applied Therapeutics: The Clinical Use Of Drugs / Edited by M.A. Koda-Kimble, L.Y. Young, B.K. Alldredge et. al. — 10th edition. — Copyright©2012 Lippincott & Wilkins. — 2960 p.
56. Current Medical Diagnosis and Treatment / S.J. McPhee, M. A. Papadakis, M. Lawrence [et al.] ; Ed. Lawrence M. — New York : McGraw-Hill Medical, 2008. — 1672.
57. Goodman & Gilman's. The Pharmacological Basis of THERAPEUTICS / Laurence L. Brunton, John S. Lazo, Keith L. Parker. — New York : McGraw-Hill Medical, 2006. — 2021 p.
58. Harrison's PRINCIPLES OF INTERNAL MEDICINE/ Anthony S. Fauci, Eugene Braunwald, Dennis L. Kasper [et al.]. — New York : McGraw-Hill Medical, 2008. — 2754 p.
59. New Guide to Medicines & Drugs / John A. Henry, Michael Peters, Maja Balic et al. — London : Dorling Kindersley Limited, 2008. — 512 p.
60. Textbook of Therapeutics : Drug and Disease Management — 8th ed. / Eds Richard A. Helms. — Williams & Wilkins, 2006. — 2780p.

15. Інформаційні ресурси

1. http://www.moz.gov.ua/ua/portal/register_standardsomedicalaid/

2. <http://www.pharmel.kharkiv.edu>

3. <http://www.tests.nuph.edu>

Електронні видання навчального призначення.

1. Клінічна фармація : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / І.А. Зупанець, І.С. Чекман, С.Б. Попов та ін. ; під ред. І.А. Зупанця, І.С. Чекмана. — Х. : Вид-во НФаУ : Золоті сторінки, 2009. – 176 с.
2. Основи клінічної медицини: симптоми і синдроми в практичній фармації: навч. посібник / І.А. Зупанець, С.Б. Попов, Ю.С. Рудик та ін.; за ред. І.А. Зупанця, В.П. Черниха. – Х.: Вид-во НФаУ: Золоті сторінки, 2010.